

ΑΓΙΟΣ ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

ΚΥΡΟΣ ΧΑΤΖΗΚΥΡΟΥ

Στα βόρεια της οροσειράς του Πενταδαχτύλου, κάτω από τις δασωμένες κορφές του Γιαηλά σ' ένα μαγευτικό οροπέδιο, αναπαύεται η γραφική κωμόπολη του Αγίου Αμβροσίου. Χωμένη στο πράσινο και δροσισμένη από τις αύρες του βουνού και της θάλασσας, καμαρώνει τις τόσες ομορφιές που την περιβάλλουν.

Αληθινό πανόραμα ξετυλίγεται μπροστά στα μάτια του θεατή απ' όλες τις μεριές, χάρη στην ψηλή τοποθεσία που σαν εξώστης προβάλλει 500 πόδια πάνω από την καταγάλανη θάλασσα. Τα τελευταία σπίτια προς το βουνό αγκαλιάζονται με τα πεύκα που πυκνά και ίσια σαν λαμπάδες σκαρφλώνουν μέχρι τις κορυφογραμμές. Γραφικές κοιλάδες πλημμυρισμένες από χρυσομηλιές κατεβαίνουν ως τις δαντελωτές ακρογιαλιές.

Μα και η ιστορία, αχώριστος σύντροφος της ομορφιάς, δε λείπει από τούτο το τοπίο. Εδώ βρίσκονται οι λαξεμένοι τάφοι της αρχαίας πόλης Μακαρίας. Η Μακαρία κτίστηκε από τους Αχαιούς μαζί με άλλες πόλεις στα βόρεια ακρογιάλια του νησιού, όπως η Καρπασία, η Ουρανία, η Αχαιών Ακτή και το Αφροδίσιον. Δέχτηκε κι αυτή την άγρια επιδρομή των Σαρακηνών, λεηλατήθηκε και καταστράφηκε το 807 μ.Χ.

Ολόγυρά της βρίσκονταν ευφορότατες εκτάσεις με άφθονα τρεχάτα νερά, ωραιότατους κήπους και μαγευτικά τοπία, γι' αυτό ονομάστηκε Μακαρία και στη συνέχεια ολόκερη η Κύπρος. «Μακαρία θα τη λέμε όπως τον παλιό καιρό».

Ο πολύς κόσμος γνωρίζει τον Άγιο Αμβρόσιο σαν το χωριό των χρυσομηλών. Πολυήμερη γιορτή ήταν η εποχή των χρυσομηλών, που γλυκά, πρώιμα και μυρωδάτα έκαναν την εμφάνισή τους από τα μέσα του Μάη ως το τέλος του Ιούνη.

*Χρυσομηλιά μου αγαπημένη
μες στο χρυσάφι στολισμένη,
να σ' έχουμε στο μάλι μας,
είσαι σωστό καμάρι μας.*

*Το φύλλωμά σου το πυκνό,
το πράσινο και το στιλπνό,
μαγεύει την ψυχή μας
κι είσαι χαρά δική μας.*

Τραγουδούσαν μικροί και μεγάλοι, τις ευτυχισμένες εκείνες μέρες, πριν ο καταραμένος Αττίλας πατήσει το πόδι του στο νησί μας.

Φιλόπονοι, εργατικοί και γεμάτοι προκοπή οι δυο χιλιάδες κάτοικοι αγαπούσαν με πάθος τη γη τους και την πότιζαν με τον ιδρώτα τους. Εκείνη με τη σειρά της τους έδινε όλα τα καλά απλόχερα και διαλεγμένα: χρυσόμηλα, λάδι, χαρούπια, σιτάρι, κριθάρι κι ό,τι φανταστείς.

Για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους στον Ύψιστο για τα τόσα καλά, έκτισαν μεγαλόπρεπη εκκλησιά και την αφιέρωσαν στον προστάτη άγιο Αμβρόσιο. Έκτισαν ακόμα και ξωκκλήσια, για να βρίσκονται κοντά στο Θεό, όταν δούλευαν στα ξέμακρα χωράφια τους, όπως τον Αντιφωνητή,

την Υπάτη, τη Μελανδρύνα, τον Άγιο Δημητριανό και τον Άη Γιώργη τον Πλατυμμάτη.

Οι φιλοπρόοδοι κάτοικοι ίδρυσαν από πολύ νωρίς πολλά συνεργατικά ιδρύματα, όπως την Πιστωτική Εταιρεία, τη Συνεργατική Εταιρεία Χρυσομηλοπαραγωγών, τη Συνεργατική Εταιρεία Ελαιοπαραγωγών και το Συνεργατικό Παντοπωλείο.

Οι επιτροπές των Συνεργατικών Ιδρυμάτων σε στενή συνεργασία με τα αιρετά μέλη του Συμβουλίου Βελτιώσεως έβαλαν τα θεμέλια της προκοπής και της δημιουργίας και μέρα με τη μέρα μεγάλωνε το παλάτι της ευτυχίας.

Η φυσική ομορφιά, η πλούσια ιστορική παράδοση, η εργατικότητα και το συνεταιριστικό πνεύμα, συνταιριασμένα με την πατροπαράδοτη φιλοξενία των κατοίκων, έκαναν τον Άγιο Αμβρόσιο τόπο χαράς και ευτυχίας. Οι Αγιοαμβροσίτες δεν άλλαζαν το χωριό τους με κανένα άλλο κομμάτι της γης.

Με δάκρυα και πόνο πήραν το δρόμο της προσφυγιάς, για να γλιτώσουν από τη μανία του Αττίλα. Σκόρπισαν σ' όλη την ελεύθερη Κύπρο. Όμως δε θα ξεχάσουν ποτέ την όμορφη γη τους, τα περιβόλια τους με τις χρυσομηλιές, που τις ανάστησαν με τον ιδρώτα τους κι έγιναν ένα με τη ζωή τους. Στ' αυτιά τους θα αντηχεί πάντα η γλυκώχη καμπάνα της εκκλησιάς τους να τους καλεί στο ανεπανάληπτο πανηγύρι της Λαμπρής. Γονατιστοί θα τρέξουν στη μεγάλη πλατεία, για να γιορτάσουν τη μεγάλη Ανάσταση και η «τριζογύρα» θα διαλαλήσει παντού το «Χ ρ ι σ τ ό ς Α ν έ σ τ η».

Ο Άγιος Δημητριανός:

Σ' ένα ήσυχο και γραφικό ακρογιάλι, τρία μίλια δυτικά του Αγίου Αμβροσίου, είναι ένα μικρό ολάσπρο εκκλησάκι. Το εκκλησάκι του Αγίου Δημητριανού, δημιούργημα της μακρινής παράδοσης και της αγνής πίστης των κατοίκων του Αγίου Αμβροσίου.

Είναι ένα μικρό ορθογωνικό κτίσμα, δίχως θόλους και καμπαναριά, που την ταυτότητά του μαρτυρά ένας πέτρινος σταυρός, τοποθετημένος στη δυτική άκρη της στέγης του.

Αφορμή για το κτίσιμό του έδωσε ο παρακάτω θρύλος: Αντίκρυ στο εκκλησάκι, σε απόσταση ένα μίλι από την ακρογιαλιά, είναι ένας βράχος που μοιάζει πολύ με σκαντζόχοιρο που κινείται και οι κάτοικοι το λένουν «κατσόσσιοιρο».

Η παράδοση λέγει πως κάποτε ο «κατσόσσιοιρος» ήταν ένα ζωντανό τέρας, που ερχόταν κατά καιρούς από την απέναντι Μ. Ασία και ρήμαζε την περιοχή. Οι κάτοικοι αποτάθηκαν στον Άγιο Δημητριανό, επίσκοπο των Χύτρων και γνωστό θαυματουργό, ζητώντας τη βοήθειά του. Ο Δημητριανός πήγε αμέσως στο μέρος εκείνο και τη στιγμή που το φοβερό θηρίο ερχόταν από το πέλαγο μ' αφρούς και μουγκρητά, το σταύρωσε λέγοντας: —«Στο όνομα της Αγίας Τριάδας σε διατάζω να γίνεις πέτρα και πηλός». Κι αμέσως το φοβερό θηρίο έγινε βράχος που τον δέρνουν τα κύματα.

Αργότερα οι κάτοικοι, για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους στον Άγιο, έκτισαν εκκλησιά και την αφιέρωσαν στο όνομά του.

Ο Άγιος Δημητριανός γεννήθηκε στο μικρό χωριό Συκά, κοντά στο Παλαίκυθρο. Από παιδί διακρινόταν για την ευσέβεια και την προσήλωσή του στο Θεό. Πολύ νέος ντύθηκε στα ράσα κι αφιερώθηκε στα Θεία. Αργότερα χειροτονήθηκε επίσκοπος των Χύτρων και σαν ακένωτη πηγή σκορπούσε σ' όλο το ποίμνιό του την αγάπη, την καλοσύνη και το έλεος.

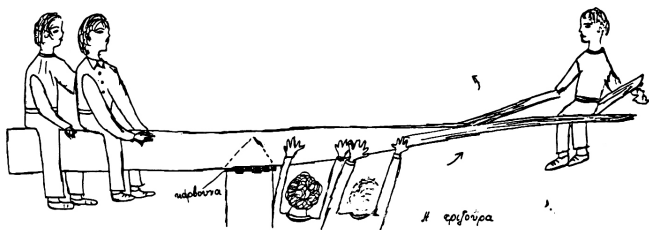
ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΤΟ ΕΘΙΜΟ ΤΗΣ ΤΡΙΖΟΎΡΑΣ

Ο ερχομός του Πάσχα μου φέρνει στο νου κάποιες θύμησες πασχαλινές, που έζησα, όταν ήμουν μικρό παιδί στο χωριό μου, τον Άγιο Αμβρόσιο της Κερύνειας, που σήμερα στενάζει κάτω από την μπότα του Αττίλα. Με συγκίνηση θυμούμαι τα πασχαλινά έθιμα του χωριού μου, ιδιαίτερα όμως ζωηρή μένει μέσα μου η ανάμνηση από την «τριζούρα», ένα έθιμο μοναδικό στην Κύπρο, που γινόταν κάθε χρόνο τη μέρα του Πάσχα. Τούτο το έθιμο δε θα το συναντήσεις σε κανένα άλλο χωριό της Κύπρου.

Θυμούμαι σαν όνειρο τη μεγάλη εκκλησία του χωριού με αυλή τριγύρω όπου υπήρχαν φυτεμένοι θάμνοι. Δίπλα απ' αυτή υπήρχε μια μεγάλη πλατεία, όπου ετοιμαζόταν η τριζούρα. Το έθιμο αυτό τραβούσε πολλούς ξένους στο χωριό μας. Όλοι οι χωριανοί και οι ξένοι επισκέπτες μαζεύονταν σ' αυτή την πλατεία για να διασκεδάσουν με το γραφικό αυτό έθιμο.

Η «τριζούρα» γινόταν από μεγάλους κορμούς δέντρων. Έβαζαν σα βάση ένα χοντρό κορμό που κατέληγε σε μύτη. Στον άλλο κορμό έβγαζαν μια τρύπα στο μέσο και τον τοποθετούσαν οριζόντια πάνω στον κάθετο κορμό (δες το σχήμα). Στην τρύπα, στο κενό, έβαζαν γύρω γύρω κάρβουνα, ώστε, όταν γύριζε η τριζούρα, να τρίζει. Απ' εδώ πήρε και το όνομά της.

Το οριζόντιο ξύλο αποτελείτο, όπως είπαμε, από τον κορμό ενός ολόκληρου δέντρου, χωρίς τα κλαδιά. Στο χοντρό μέρος του κορμού κάθονταν όσα άτομα ήθελαν, ενώ στο λεπτό μέρος καθόταν μόνο ένας ο λεγόμενος «μουττοφόρος». Αυτός στηριζόταν στα δυο μικρά κλαδιά, τα οποία άφηναν πλάγια πάνω στην άκρη του ξύλου και ανάμεσα στα οποία καθόταν «ο μουττοφόρος».

Όταν όλα αυτά ήταν έτοιμα, άντρες έσπρωχναν την «τριζούρα» και αυτή γύριζε με μεγάλη ταχύτητα. Ήταν επικίνδυνο παιχνίδι αλλά πολύ διασκεδαστικό.

Μετά την τραγωδία του 1974 και την προσφυγοποίησή μας το έθιμο έπαψε να γίνεται. Οι κάτοικοι του Αγ. Αμβροσίου σκόρπισαν σε διάφορα μέρη. Κανένα άλλο χωριό δεν προσπάθησε να αντιγράψει το έθιμό μας, γιατί είναι αλήθεια ότι χρειάζεται «τεχνίτες» για να γίνει ένα τέτοιο παιχνίδι. Η «τριζούρα» έχει τα μυστικά της και πρέπει κανείς να τα κατέχει για να την πετύχει.

Τα τελευταία 2-3 χρόνια έγινε προσπάθεια ν' αναβιώσει το έθιμο αυτό στην Κοφίνου, όπου έχουν εγκατασταθεί πολλοί κάτοικοι του Αγ. Αμβροσίου. Εντυπωσίασε και άρεσε σε πολλούς. Οι περισσότεροι φοβούνταν ν' ανέβουν σ' αυτή κι έτσι ο πατέρας μου μας έβαζε εμάς πρώτα, για να δουν και οι άλλοι ότι, όταν είσαι προσεκτικός, δεν έχεις να πάθεις τίποτε.

Τώρα όμως καταργήθηκε, διότι πολλά παιδιά έκαναν κακή χρήση της «τριζούρας» τις μέρες που δεν υπήρχε επίβλεψη από τους μεγάλους και συνέβησαν πολλά ατυχήματα και τραυματισμοί.

Η προσφυγιά μας στέρησε τους αγαπημένους μας τόπους, που μαζί τους είναι δεμένα τόσα γραφικά έθιμά μας. Η «τριζούρα» στην προσφυγιά σίγησε, δε ρίζωσε. Όλοι εμείς οι κάτοικοι του Αγ. Αμβροσίου της Κερύνειας περιμένουμε την ώρα να γυρίσουμε στ' αγαπημένα χώματα του χωριού μας. Τότε θα αναβιώσουν όλα τα έθιμά μας και θα ξαναχαρούμε την «τριζούρα» στην πλατεία του χωριού μας.

ΔΕΣΠΩ ΜΑΡΚΟΥ

Μαθήτρια Γυμνασίου Παλουριώτισσας (Λ.Κ.)

Η πλατεία όπου γινόταν η Τριζούρα όπως είναι μετά το 1974.

ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΝΙΤΣΑ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ - ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Το κουβαλώ πάντα, παντού, το 'χω μαζί μου τούτο τ' ακουμπιστήρι. Με στηρίζει. Είναι το μόνο στήριγμα που έχω εδώ... στην προσφυγιά μου... Το παίρνω κάθε που νιώθω να με βαραίνει εκεί το αλλιώτικο, το αβάσταχτο βάρος. Ακουμπώ απάνω του και... ξεχνιέμαι... Ονειρεύομαι... Φαντάζομαι... Ξεγελιέμαι...

Σίγουρα ξέρετε τι θέλω να πω... θα το 'χετε όλοι σας, όλοι μας... Όλοι... εμείς οι πρόσφυγες. Όλοι οι πρόσφυγες έχουμε τούτο τ' ακουμπιστήρι της «θύμησης» κι απάνω του ακουμπούμε τους καημούς και τις πίκρες μας. Το ξέρω καλά, έτσι είναι για όλους, ναι... έτσι είναι...

Το πήρα λοιπόν σήμερα, ακούμπησα απάνω του κι άπλωσα την ψυχή μου στο σεργιάνι... Τι γλυκό, τι όμορφο που 'ναι τούτο το σεργιάνι!... Όλοι σας θα το 'χετε νιώσει... Γλυκύτερο δε γίνεται... Βουλιάζεις στο ψέμα του και βλέπεις... βλέπεις και... ξαποσταίνεις... ξαλαφρώνεις θαρρείς, αποκοιμιέσαι... Τι λέω... Ξυπνάς!!! Κάθε κύτταρο του κορμιού σου ανοίγει διάπλατα, ρουφά, δέχεται. Κάθε ίνα σου τεντώνεται, κραδαίνεται λες και θα σπάσει και χύνεται μες' τους λεμονοανθούς, βρέχεται στις ακρογιαλιές της Αϊρκώτισσας, ανηφορίζει στο «μάλι», κλωθογυρίζει στο «Βαθυρκάκα». Αχ... λες... Αχ! και το αίμα σου ψήνεται στο καμίνι που σου τρώει τα σωθικά!... Τούτο το «Αχ» αν μπορούσε να γίνει μονάχα ό,τι θέλεις να γίνει, αν... μπορούσε...

... Αχ... να 'την η Αγιά Αναστασιά της Λαπήθου, να 'την εκεί στο βράχο, κορόνα μεγαλόπρεπη, ίδια με τη διαμαντόπετρα στις γης το δαχτυλίδι της Αθήνας που ύμνησε ο Παλαμάς, ίδια με την Ακρόπολη και τον Παρθενώνα. Πού; Πώς; Από πού; να ρίξεις το βλέμμα και να μη σε τραβήξει; Πώς θα μπορέσεις να μην τη δεις; Μπορείς; Μπόρεσε ποτέ έστω κα- νένας;

... Και είναι Λαμπρή τώρα... Πάσχα... Κι εκεί στην αυλή της σω- ρός τα ξύλα της «λαμπρατζιάς». Τέτοιος σωρός καμμιά εκκλησιά δε μάζεψε ως τώρα... Και κτυπά η καμπάνα... Αχ, αυτή η καμπάνα η γλυκόλαλη, μ' εκείνο τον κρυστάλλινο ήχο, τον άφθαστο, το μοναδικό... Κτυπά και σφυροκοπά η καρδιά σου... Ανάσταση! Λαμπρή!!!... Η «λαμπρατζιά» από ώρας φούντωσε και δόστου οι αζίνες να πετάγονται, και δώστου η καμπάνα να κτυπά και όλο να πληθαίνει ο κόσμος, όλο και νά ρχονται, όλο και να πυκνώνουν μέσα και έξω στον αυλόγυρο. Δειλά δειλά, λες και ντρέπονται να τα δουν, τα μικρά κορίτσια περνούν «πογουριστά» της λαμπρατζιάς και ρίχνουν στις φλόγες της το «μάρτη» τους. Κάποιες άλλες, προσεχτικά, σχεδόν κλέφτικα, ρίχνουν μian τούφα από τα μαλλιά τους. Ξέρουν αυτές... Κάποια «παλιά» τους είπε πως πρέπει έτσι να κάμουν για να πάνσουν οι πονο- κέφαλοι που τες δέρνουν...

... «Δεύτε λάβετε Φως»... Φως από το αναμμένο κερί του παπα-Πουλ- λή, του παπα-Παναή, του παπα-Ματθαίου... Άγιο Φως από το κερί της Αγίας Αναστασίας. Της Αγίας Αναστασίας του βράχου της Λαπήθου' βρά- χος ακλόνητος κι η πίστη μας για το γυρισμό. Ναι, Άγιο Φως της Ανά- στασης θα πάρουμε από το κερί της Αγίας Αναστασίας που η Ανάσταση της λευτερωμένης Λάπηθος θ' ανάψει, της λευτερωμένης Κύπρου μας. Το Άγιο Φως της Ανάστασης... Τούτο το Άγιο Φως καρτερούμε για να μας αναστήσει... Ναι, θα μας ΑΝΑΣΤΗΣΕΙ... Τότε θα 'ναι ΑΝΑΣΤΑΣΗ, ναι, τότε θα 'ναι πραγματική Λαμπρή και πραγματική ΑΝΑΣΤΑΣΗ...